

DAN TOMOZEI

STATUL ÎN SECOLUL XXI

MODELUL CHINEZ

中国二十一世纪的国家样板

CORÎNT
ISTORIE
AUTORI ROMÂNI

Cuprins

Cuvântul autorului	5
作者的话	17
Capitolul 1 — Nicolae Milescu Spătarul	25
Incursiune în China de ieri și de azi	25
Capitolul 2 — Cucuteni, Yangshao, Ciocârlia	34
Capitolul 3 — Când liderii români pozau pe Marele Zid ..	41
România, prieten și avocat al Chinei	59
China și România în august 1968	76
Capitolul 4 — 100 de ani de umilință	86
Războiul Opiului	88
Concesiunile străine	90
Masacrul de la Nanjing	92
Obsesia niponă, reținerea în fața străinilor	95
Istorie versus cultură de masă	97
Tradiția mandarinului de tip nou	102
Un miliard de oameni, aceeași idee	108
Excepționalism versus culturalism	112
China, între Confucius și Mao	120
Lao Zi – Sun Zi, strategia gândirii	127
Despre Mao, altfel	139
Sun Yat-sen și Deng Xiaoping	146
Memoria mândriei renăscute	153

Capitolul 5 — <i>Politica de stat</i>	157
Visul chinezesc – un îndemn la muncă	157
Piramide, ierarhii, experiență	165
Morală de partid, corupție și justiție	169
O țară, două sisteme	181
„Ziua de astăzi va rămâne în istorie!”	189
China și opțiunea liderului mondial	192
Schimbarea de atitudine și mesaj	202
Drepturile omului chinez	207
Zona continentală și restul Chinei	215
Internetul – între cenzură și afacere	217
Fotbalul, prioritate națională	222
Ursul panda, istorie și diplomatie	226
Capitolul 6 — <i>Economia chineză</i>	230
Despre noua normalitate	230
Impozitul pe proprietate, o premieră	237
Să faci o afacere în China	239
Roubini încurcă realitățile	245
Dezvoltare și migrație la nivel continental	250
„Orașe-fantomă”, proiecte sociale	254
„Lista negativă” a investițiilor străine	258
Dezvoltare națională exponențială	266
Noul Drum al Mătăsii	272
Alternativa BRICS și AIIB	282
Turismul, prioritate internă și externă	289
Proprietate de stat <i>versus</i> proprietate privată	294
Poluare, realități și soluții	298
Copacii, suflete protejate	301
China și prejudecățile Occidentului	303
Capitolul 7 — <i>Mentalitatea chineză</i>	310
Confucianismul și societatea	310
Trei luni în Piața Tian Anmen	312
Relațiile interumane	315
Religii și credințe	319
Ortodoxia în China	325

Sărbătorile Chinei	330
Sărbătoarea Primăverii	331
Sărbătoarea Qingming	338
Sărbătoarea Duanwu	339
Ziua Îndrăgostiților	340
Festivalul din Mijlocul Toamnei	342
Sărbătoarea Dublu Nouă	344
Sărbătoarea Laba	345
Solstițiul de iarnă	345
Capitolul 8 — <i>Societatea chineză</i>	347
Familia	347
Căsătoria și nunta	351
De la copilul unic la „baby boom”	355
Educația copiilor, rolul părinților	360
Sistemul Hukou	365
Sănătatea, sistemul asigurărilor	367
Sistemul social, tinerii și pensionarii	371
Mass-media, comunicare și liniște	375
Cinematografia, resursă descoperită	382
Voluntarul, un partener loial	388
Hrana, somnul, armonia personală	393
Superstiții și prejudecăți	396
Cuvinte și termeni în limba chineză (română/chineză/pinyin)	402
Listă bibliografică	407

Capitolul 1

Nicolae Miclescu Spătarul

Incursiune în China de ieri și de azi

Pentru orice român, fie că este sau nu rezident în China, descoperirea marelui stat trebuie să înceapă lecturând scrierile eruditului Nicolae Miclescu Spătarul¹, un stră-român² ambițios, atent și inteligent, integrat de Prof. Univ. Dr. Ileana Hoge-Velișcu în procesul evolutiv al culturii române, de la cronicarul Grigore Ureche până la poetul național Mihai Eminescu.

Considerat primul român care a călcat pe pământul imperiului chinez³ în anul 1676, Nicolae Miclescu este, în secolul XXI, de o zguduitoare actualitate, consemnările sale fiind de o relevanță și acuratețe greu de imaginat, chiar și după mai bine

¹ Nicolae Miclescu Spătarul (1636–1708), întâiul traducător în limba română a Vechiului Testament (cunoscut și sub numele de Biblia lui Șerban Cantacuzino, 1688) și al rugăciunii „Tatăl Nostru”, a efectuat o călătorie în Asia în calitate de ambasador al țarului Rusiei Aleksei. În urma călătoriei, au fost redactate două lucrări de ample dimensiuni, cunoscute sub titlul *Descrierea Chinei și Jurnal de călătorie în China*.

² Ileana (Yang Ling) Hoge-Velișcu, *Un stră-român, boierul moldo-vlah Nicolae Miclescu Spătarul, Ambasador la curtea marelui August Kang Xi*, Editura Universității din București, 2007.

³ Nicolae Miclescu Spătarul călătorește în Imperiul Chinez în anul 1675, fiindu-i permis accesul în orașul imperial la data de 15 iunie 1676.

de trei sute de ani. Atenția cu care acesta se apleacă asupra detaliilor de ordin social, administrativ, uman, politic și diplomatic oferă contemporanilor o perspectivă nu doar corectă, ci mai ales complexă și fidelă a poporului chinez. În uimitor de multe dintre situațiile de viață din anii de grație 2000, China lui Milescu este aceeași cu China de azi, semn că evoluția, educația, administrarea, convingerile și aspirațiile chinezilor au evoluat într-o matcă extrem de bine conturată, limitele fiind permanent aprofundate și cizelate, sfidând secolele și evenimentele care au marcat istoria kitailor¹.

Veți regăsi în lucrarea de față, în cuprinsul capitolelor și temelor abordate, numeroase trimiteri și accentuări ale similitudinilor din societatea chineză de atunci și de acum, permanentizate indiferent de secol, o dovadă în plus și totodată o explicație pentru ce poporul chinez este unul dintre cele mai bune păstrătoare ale obiceiurilor și tradițiilor proprii de-a lungul mileniilor. Socotind după numărul mare de asemănări de ordin social și administrativ, dar mai ales după profilul psihologic și moral, nu este deloc greșit să se afirme că în China de azi găsim aceiași oameni de la facerea Marelui Zid, diferențele esențiale fiind generate de condițiile economice ale secolului în care ne aflăm.

Primul român ajuns la curtea unui împărat chinez este nu doar un erudit preocupat de îndeplinirea misiunii cu care a fost însărcinat, ci, mai înainte de orice, este un caracter aproape imposibil de zdruncinat și impresionat chiar și în fața descendentului divin, împăratul Chinei, conducătorul Țării de Mijloc, în jurul căreia existau toate celelalte popoare considerate barbare, prin comparația educației și descendenței. Ambiția și orgoliul de trimis al țarului Rusiei, considerat un egal al împăratului

¹ Potrivit termenilor vremii, China era Țara kitailor.

Kang Xi¹ (1662–1722), permanentizarea tensiunilor și pe alocuri a conflictelor de opinie între Miclescu și trimișii negociațori ai curții imperiale, vin să confirme diferențele de cultură, optică și viziune asupra relațiilor diplomatice dintre lumile europene și asiatice, un nou și potrivit moment pentru a evidenția relevanța și actualitatea evenimentelor de atunci și din zilele noastre. Pe drumul de la graniță și până în capitala imperiului, timp de mai multe luni de zile, Miclescu este întârziat de diferiți soli ai împăratului chinez, cu toții având misiunea de a afla care sunt intențiile ambasadorului și țarului rus, dar mai cu seamă dacă intențiile acestuia nu sunt unele care să afecteze nu doar imaginea împăratului, cât mai ales stabilitatea imperiului. Suspiciunile supușilor împăratului conduc la o primă renunțare abruptă la etichetă, după cinci luni de tergiversări, Miclescu afirmând:

După cum se știe, v-ați împotrivit nu numai o dată la cele spuse de mine, zicându-mi că nu credeți, fiindcă s-ar putea ca în scrisoarea pecetluită a țarului să fie vreo amenințare. Ați cerut o copie pe care eu v-am dat-o, dar tot nu mi-ați dat crezare. A doua oară am propus că, dacă nu primește însuși hanul scrisoarea, să poruncească celor mai apropiați sfetnici s-o primească în fața sa, dar voi v-ați împotrivit și la asta, spunându-mi că ar fi o mare necinstire a numelui bogdihanului. În felul acesta, s-ar putea spune că bogdihanul prețuiește mai mult obiceiurile decât prietenia țarului. De aceea, acum vă fac o ultimă propunere ...² (31 mai 1677)

¹ Cel mai longeviv împărat al Dinastiei Qing, Kang Xi a domnit 61 de ani, fiind unul dintre cei mai puternici conducători manciurieni care au asigurat ultima pagină de istorie imperială dinastică a Chinei (1644–1911).

² Nicolae Spătaru-Miclescu, *Jurnal de călătorie în China*, Ed. Litera, Chișinău, 2002, pp. 225–226.

Intrat pe teritoriul imperiului chinez în a doua jumătate a lunii ianuarie 1676, așa cum am arătat deja, abia la data de 15 iunie ambasadorului Milescu i-a fost permis accesul în orașul imperial, ceea ce cunoaștem azi ca reprezentând „Orașul Interzis”¹, unde doar a reușit să îl privească pe împărat, în cadrul unei ceremonii de servire a ceaiului, care a fost precedată, din nou, de ne-supunere în fața regulilor de protocol.

Curtenii i-au spus ambasadorului să meargă repede, fiindcă ei au obiceiul să alerge când îi cheamă hanul. Ambasadorul a spus că nu este și obiceiul său, și a pornit domol spre han. [...] Când au ajuns în fața tronului, i-au spus să se plece o dată până la pământ, iar tălmăciului i-au poruncit să-i pună perna sub genunchi și să se așeze cu picioarele sub el, asemenea obiceiului turcesc. Ambasadorul s-a înclinat o dată și s-a așezat pe pernă. Iar din locul acela unde stăteau și până la tronul hanului erau opt stânjeni, și bogdihanul putea fi văzut foarte bine. [...] Hanul era la mijlocul podiumului; un om tânăr, cu fața ciupită de vârsat. Îi spusese ambasadorului mai înainte că are douăzeci și trei de ani împliniți.²

Aceasta a fost prima întrevedere dintre Milescu și împăratul Kang Xi, fapt care a generat reacții potrivit orgoliilor țarist-europene din partea ambasadorului, tot mai nemulțumit de atitudinea și „lipsa de respect” arătate de gazdele care nu făceau decât să urmeze protocolul și eticheta imperială.

Tensiunile dintre ambasada trimisă de țarul Aleksei și chinezi s-au ținut lanț pe tot parcursul prezenței în imperiu, cu o

¹ Fostul oraș imperial din perioada dinastică cuprindea Piața Tian Anmen de azi (la sud) și întregul spațiu aflat în fața zidurilor de protecție ale „Orașului Interzis”. Accesul se făcea prin Poarta Qianmen, percurgându-se zona oficiilor imperiale, construcții aflate pe actualul spațiu al Pieței Tian Anmen.

² Nicolae Spătaru-Milescu, *Jurnal de călătorie în China*, Ed. Litera, Chișinău, 2002, pp. 269-270.

acutizare în perioada șederii la Pejin¹. Însoțit de comercianți și o întreagă suită de slujitori, Milescu avea și sarcina de a administra bunurile luate din capitala imperiului rus, o importantă parte având rolul de a asigura hrana și cheltuielile de călătorie. Ținuți izolați într-o clădire de la periferia capitalei imperiale chineze, vânzările mergeau prost, problemele de hrană și sănătate neîntârziind să apară, conducând la noi nemulțumiri.

Au venit mulți mandarini să-l viziteze pe sol. Askaniama a spus că ei privesc mărfurile, una și alta, dar nu cumpără, până când se vor stabili prețurile, și atunci, într-o singură zi, totul va fi vândut, căci așa este obiceiul, să aștepte ca unul să stabilească prețurile. [...] În curte au venit niște tătari, care au spus însă că nu îndrăznesc să cumpere nimic, pentru că mandarinii s-au înțeles între ei ca nimeni altcineva să nu cumpere mărfurile rusești. Din pricina asta nu cutează nimeni să intre în curtea soliei.²

Epuizând toate resursele diplomatice, în ciuda faptului că a beneficiat de sprijinul total al unui bun cunoscător al treburilor imperiale³, Milescu reacționează în fața a doi intermediari ai curții, trimiși frecvent cu mesaje și solicitări, dar care aveau și rolul de a trena cât mai mult primirea ambasadurului, până când nu se asigurau că va fi respectat protocolul.

Acum Domniile Voastre nu mai puteți spune nimic despre asta, fiindcă sunteți amândoi aici și puteți să dați poruncă ori amândoi, ori unul din Domniile Voastre, căci atunci când veniți doar unul, dați totul în seama celuilalt.⁴

¹ Beijing.

² Nicolae Spătaru-Milescu, *Jurnal de călătorie în China*, Ed. Litera, Chișinău, 2002, pp. 281-282.

³ Ferdinand Verbiest (1623–1688), misionar iezuit, astronom la curtea imperială, cunoscător al limbii chineze.

⁴ Nicolae Spătaru-Milescu, *Jurnal de călătorie în China*, Ed. Litera, Chișinău, 2002, p. 302.